

Оціночний звіт

щодо

**Напрямку діяльності 10.4
Підвищення ефективності
та результативності боротьби з корупцією
шляхом розвитку цільових
та спеціалізованих інституцій**

Національні експерти

**Нестеренко Оксана
Білецький Андрій**

Листопад 2019
м. Київ

THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION

EXPERTISE
FRANCE

PRAVO-JUSTICE

Оціночний звіт

щодо

Напрямку діяльності 10.4 Підвищення ефективності та результативності боротьби з корупцією шляхом розвитку цільових та спеціалізованих інституцій

Національні експерти
Нестеренко Оксана
Білецький Андрій

Листопад 2019
м. Київ

Зміст та погляди, запропоновані у цьому звіті, є відповідальністю експертів і не обов'язково відображають офіційну думку Європейського Союзу та українських органів влади.

ЗМІСТ

Вступ.....	
Перелік умовних позначень.....	
Вихідні умови.....	
Відповідність Стратегії та Плану дій до неї та їх параметрів.....	
Точність моніторингу та звітності щодо Стратегії та Плану дій до неї.....	
Досягнення відповідних результатів Стратегії та Плану дій до неї.....	
Висновки.....	
Додаток 1 Матриця оцінки.....	
Додаток 2 Список використаних джерел.....	
Додаток 3 Частина Плану дій.....	

ВСТУП

Звіт був розроблений як частина загальної оцінки Стратегії і Плану дій до неї Оксаною Нестеренко⁴ і Андрієм Білецьким⁵, які працюють у якості національних експертів проекту PRAVO-Justice (PJ) ЄС. Він стосується напряму діяльності 10.4. «Підвищення ефективності та результативності боротьби з корупцією шляхом розвитку цільових та спеціалізованих інституцій».⁶

Оцінювання проводилось відповідно до методики (матриці), розробленої на основі відповідного шаблону. Звіт було розроблено за підтримки команди Pravo-Justice, та цінного співробітництва з боку Верховного суду (департаменту аналітичної та правової роботи Верховного суду), Вищого антикорупційного суду (керівника апарату Вищого антикорупційного суду, відділу правового забезпечення Вищого антикорупційного суду), Національного антикорупційного бюро України (Першого заступника Директора Національного антикорупційного бюро, управління аналітики та обробки інформації), окремих експертів та юристів, які проводили зустрічі для цілей відповідної оцінки.

Звіт складено відповідно до єдиної таблиці змісту та технічного шаблону. Розділи цього звіту розділені відповідно до блоків результатів розділу 10.4., а саме:

-забезпечено на законодавчому рівні та на практиці належний рівень захисту прокурорів та суддів, які розглядають корупційні справи, від будь-якого тиску;

-сумісна ІС між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи;

-забезпечено інтернет-доступ до інформації щодо успішних чи невдалих випадків судового переслідування за вчинення корупційних дій;

-аналітико-дослідницькі підрозділи прокуратури регулярно вносять пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практики для виправлення недоліків, виявлених завдяки аналізу невдалих спроб судового переслідування корупційних дій при скоєнні окремих видів злочинів.

Основні моменти та важливі висновки висвітлюються (підкреслюються) у тексті.

⁴ Оксана Нестеренко, короткострокова експертка проекту ЄС «Підтримка реформ сектору юстиції в Україні Pravo-Justice», має більш ніж 14-річний досвід в сфері конституційного права, антикорупційної державної політики, прозорості уряду та підзвітності. Брала участь у розробці політики щодо прозорості та підзвітності уряду з 2005 по 2013 роки в Україні (розробка та впровадження Закону «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію» тощо). Доктор Нестеренко виконувала роль експертки та консультантки для ЄС, ОБСЄ, Ради Європи, Програми підтримки організацій-лідерів у протидії корупції в Україні (USAID) тощо. Оксана Нестеренко – колишня стипендіатка програми ім. Фулбрайта (вересень 2013 / черв. 2014). Вона є автором та співавтором ряду досліджень та публікацій, зокрема "Оцінка реалізації стратегії боротьби з корупцією: успіхи та виклики", "Громадянське суспільство проти корупції в Україні", "Інформація в Україні: право на доступ". На цей час доктор Нестеренко Міждисциплінарний науково-освітнім центром протидії корупції в Україні НаУКМА, Київ, Україна. Вона є членом Науково-консультативної ради Конституційного Суду України, Антикорупційної групи Реанімаційного пакету реформ. Отримала ступінь кандидата юридичних наук зі спеціальності «Конституційне право» в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, Україна (2008).

⁵ Андрій Білецький, національний експерт проекту ЄС «Pravo-Justice», адміністративний директор і старший аналітик (senior researcher) Міждисциплінарного науково-освітнього центру протидії корупції Національного університету «Киево-Могилянська академія», входив до складу робочої групи з розробки Проекту Закону про внесення змін до Закону України "Про запобігання корупції" №1010, експерт проектів USAID «New Justice», неодноразово брав участь у дослідницьких проектах з антикорупційної тематики («Дослідження для сталості антикорупційних реформ», дослідження Transparency International Ukraine тощо), має науковий ступінь кандидата юридичних наук зі спеціальності «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право»

⁶ Частини Плану дій, що розглядаються, додаються до цього звіту. Див. Додаток III.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
ГПУ	Генеральна прокуратура України
САП	Спеціалізована антикорупційна прокуратура
ВАКС	Вищий антикорупційний суд
ВРП	Вища рада правосуддя
ДСА	Державна судова адміністрація
КДКП	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів
ДБР	Державне бюро розслідувань

ВИХІДНІ УМОВИ

У Розділі викладено загальний стан справ щодо розглянутої області до прийняття Стратегії та Плану дій до неї.

1. Протидія та запобігання корупції в системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутах стала розглядатися українською владою, як один із пріоритетів державної політики з середини 90-х років⁴, проте більшість концепцій чи програм до 2014 року, не передбачали системні заходи, оцінку реалізації цих заходів та очікуванні чіткі результати у питаннях, як, щодо запобігання та протидії корупції при здійсненні правосуддя, так, власно, і, щодо підвищення рівня ефективності роботи судових та правоохоронних органів в боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції.

2. Першим документом в якому було задекларована необхідність розробки системного підходу щодо запобігання та протидії корупції в Україні включаючи системи судоустрою та судочинства, став Указ Президента України "Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005"⁵. Хоча цей документ містив деякі конкретні заходи⁶, а крім того, покладав обов'язок на Кабінет Міністрів України розробити програму невідкладних заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією включаючи судову систему та здійснення судочинства, втім зазначений документ, як і щорічні плани⁷ та інші нормативно-правові акти, які були ухвалені з метою імплементації зазначеної Концепції передбачали більшою мірою тактичні заходи ніж стратегічні кроки в цій царині. Іншими словами, перша спроба розробки та імплементації реформи у сфері системи судоустрою, судочинства спрямованої на підвищення ефективності органів судової влади щодо запобігання та протидії корупції виявилася неефективною. У Стамбульському плані дій з боротьби проти корупції для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизької Республіки, Російської Федерації, Таджикистану та України. Узагальнення рекомендацій (2004 р.), зазначалося, що "хоча в Україні наявне широке коло юридичних інструментів та стратегічних документів, ефективна координація, реалізація та правоохоронна діяльність залишаються неефективними". Серед конкретних рекомендацій передбачених Стам-

⁴ Див. Стамбульський план дій з боротьби проти корупції для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизької Республіки, Російської Федерації, Таджикистану та України [Електронний ресурс] // OECD. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oecd.org/countries/ukraine/43846543.pdf>

⁵ Указ Президента України № 367/98 від 24.04.1998 "Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367/98>.

⁶ Розробка кодексу честі судді, звуження судової дискреції у справах про корупційні діяння, узагальнити потреби правоохоронних органів і судів у фінансуванні та матеріально-технічних ресурсах, скласти узгоджені плани та розрахунки забезпечення відповідних органів необхідною технікою, транспортними засобами, засобами зв'язку, іншими матеріальними ресурсами, передбачати у проектах державного бюджету кошти на реалізацію заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією; забезпечити належне оснащення спеціальною технікою та криміналістичними засобами спеціальних підрозділів Національного бюро розслідувань України, Міністерства внутрішніх справ України і Служби безпеки України для здійснення ефективної оперативно-розшукової діяльності щодо виявлення фактів корупції.

⁷ Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 1999 р. N 799 "Про план заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією на 1999 рік" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/799-99-п>; Постанова Кабінету Міністрів України від 3 липня 2000 р. N 1050 "Про план заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією на 2000 рік" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1050-2000-п>; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. N 179-р "Про затвердження плану заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією на 2001 рік" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/179-2001-р>; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2003 р. N 270-р "Про затвердження плану заходів щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією на 2003 рік" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/270-2003-р>

бульським планом, Україні було запропоновано “на підставі аналізу реалізації Антикорупційної концепції на 1998–2005 роки оновити національну стратегію боротьби проти корупції, урахувавши обсяг корупції в суспільстві та корупційні схеми в окремих інституціях, таких як поліція, судова влада, державні закупівлі, податкова та митна служби, освіта, охорона здоров'я. Стратегія повинна зосереджуватися на впровадженні пріоритетних пілотних проєктів з превентивними та репресивними елементами у вибраних державних інституціях з високим ризиком корупції, у тому числі на розробленні антикорупційних планів дій. Стратегія повинна передбачати ефективні механізми моніторингу та звітування”, а також “створити спеціалізовані антикорупційні прокурорські служби; розглянути питання створення національного антикорупційного органу, що буде спеціалізуватися та матиме повноваження з виявлення, розслідування та переслідування корупційних правопорушень”.

3. Ухвалена у 2006 р. Концепція подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності”⁸ у порівнянні з попередньою семеричною концепцією мала певний прогрес щодо антикорупційної стратегії в органах судової влади, але ключова рекомендація Стамбульського плану дій з боротьби проти корупції для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизької Республіки, Російської Федерації, Таджикистану та України для України про необхідність передбачати ефективні механізми моніторингу та звітування не була врахована, натомість обов'язок визначити конкретні заходи щодо реалізації Концепції було покладено на Кабінет Міністрів України.

4. У 2011 р. було ухвалено Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки⁹, яка передбачала ухвалення Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки¹⁰. Остання відповідала Національній антикорупційній стратегії та містила перелік заходів, очікуваних результатів, індикаторів, строків у різних сферах включаючи систему судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутах¹¹. Разом з тим, перелік заходів, очікуваних результатів та індикатори були сформовані недостатньо чітко та не давали ясного розуміння щодо стратегії підвищення рівня ефективності роботи судових та правоохоронних органів в боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції, зокрема й щодо розвитку спроможності прокуратури та судової системи з розгляду корупційних справ.

5. У Стратегічному плані розвитку судової влади України на 2013–2015 роки, який був запропонований Радою Суддів, зміцнення незалежності та самостійності суддів та інноваційне використання технологій та вдосконалення судових процедур були визначені, як стратегічні завдання, проте у зазначеному документі не була приділена окремої уваги підвищенню рівня ефективності роботи судових та правоохоронних органів в боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції.

6. До 2014 р. в Україні не існувало спеціалізованих правоохоронних і судових органів, на які б покладался обов'язок боротьби з корупцією та жодна попередня антикорупцій-

⁸ Указ Президента “Концепція подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності” від 11 вересня 2006 року N 742/2006 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742/2006>.

⁹ Указ Президента України від 21 жовтня 2011 року N 1001/2011 “Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>

¹⁰ Постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 р. № 1240 “Про затвердження Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1240-2011-p>

¹¹ Такі заходи, як: удосконалення системи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, підвищення кваліфікації суддів, працівників прокуратури та правоохоронних органів, запобігання проявам корупції у правоохоронних органах та ін.

на концепція чи програма не передбачала створення та розвитку цільових та спеціалізованих інституцій. Всі попередні стратегії фокусувалися на реформуванні судової системи в цілому, а також на окремих структурних підрозділах МВС та СБУ¹², оскільки саме вони виконували функцію боротьби з корупцією шляхом. Проте, не зважаючи на 16 років планування антикорупційних реформ спрямованих на посилення ефективності роботи судових та правоохоронних органів в боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції зусилля цих органів були недостатніми. І станом на 2014 р. вони переважно не займалися **розслідуванням справ топ-корупції, а якщо і були такі випадки, то вони характеризувались політично вмотивованими.**

7. Деякі зрушення у сфері протидії корупції відбулися у 2014 році. Так, було прийнято Закони України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», це була перша антикорупційна стратегія, що була затверджена законом, а не підзаконним нормативно-правовим актом. Нова Стратегія, передбачала утворення спеціально уповноваженого органу з питань виявлення та розслідування корупційних злочинів. Разом з антикорупційною стратегією суттєво було оновлено антикорупційне законодавство, зокрема було ухвалено Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України». Завдяки цим нормативно-правовим актам, а також прийнятим у 2015 році Положенні про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України й у 2018 році Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», було створено систему органів розслідування і судового розгляду справ, що стосувались високопосадової корупції. До цієї системи увійшли: Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура і Вищий антикорупційний суд України. Створенням цієї системи Україною було обрано вектор на протидію корупції в Україні.

8. На момент розробки Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, ситуацію у сфері розвитку спроможності прокуратури та судової системи з розгляду корупційних справ, характеризувалася безсистемністю, неузгодженістю та непослідовністю, не було узгодженості, як між стратегіями реформування судової влади та антикорупційними стратегіями, які ухвалювалися, так і між різними органами державної влади на рівні імплементації тих заходів. Крім того, задекларовані заходи мали фрагментарний характер та не визначали конкретної стратегії в цій сфері власно, як і комплексний план дій.

Вихідні умови: забезпечено на законодавчому рівні та на практиці належний рівень захисту прокурорів та суддів, які розглядають корупційні справи, від будь-якого тиску.

9. Питанню забезпечення незалежності прокурорів та суддів, зокрема належний рівень захисту прокурорів та суддів, які розглядають корупційні справи, від будь-якого тиску не приділялося належної уваги в жодній антикорупційній концепції, стратегії, чи програмі. Перша Національна програма боротьби з корупцією (1997 р.) взагалі не розглядала питання забезпечення незалежності прокурорів та суддів. У Концепції подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності”¹³ існування непроцесуальної (фактич-

¹² Зокрема: Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС, Служба внутрішньої безпеки (у випадках вчинення таких правопорушень працівниками міліції), органах дізнання та досудового слідства у випадку безпосереднього виявлення ними фактів вчинення корупційних правопорушень при виконанні основних своїх функцій, а також Служби безпеки України (Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю СБУ).

¹³ Указ Президента "Концепція подолання корупції в Україні "На шляху до доброчесності" від 11 вересня 2006 року

ної) залежності суддів від судів вищих ланок, недосконалість правового регулювання недоторканності суддів, що призводить до звуження гарантій їх незалежності; низька ефективність забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, в тому числі суддів, членів їх сімей та близьких родичів визначалися, як одні з основних корупційних ризиків в органах судової влади, проте для розв'язання цієї проблеми у концепції було запропоновувало лише декілька не чітко окреслених заходів¹⁴. Інші стратегії протидії корупції також лише опосередковано торкалися питання щодо забезпечення належного рівня захисту прокурорів та суддів, які розглядають корупційні справи.

10. У старому Законі України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 № 1789-XII містилась єдина стаття, яка закріплювала гарантії незалежності прокурорів (ст. 7). У ній зазначалось, що втручання у службові обов'язки прокурора з боку будь-яких представників влади або третіх осіб не допускається. Прийнятий у 2014 році новий Закон «Про прокуратуру» утворював нові органи прокурорського самоврядування – Раду прокурорів і Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію прокурорів, які дозволили реалізувати принцип незалежності прокурора через впровадження прозорості в процесі добору та притягнення до дисциплінарної відповідальності чи звільнення прокурорів. Експерти відзначають, що цей Закон заклав міцну основу для приведення української прокуратури до європейських стандартів¹⁵. Дія усіх цих положень про гарантії незалежності також поширюється і на Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру.

11. До 2014 року в українському законодавстві і практиці не було спеціально уповноваженого органу суддівського самоврядування, який би був відповідальним за призначення і звільнення суддів. У старому Законі України «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI існували механізми для політичного впливу на процеси призначення і звільнення суддів з посад.

Вихідні умови: Сумісна Сміжпрокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи.

12. На момент ухвалення Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, в Україні відповідно до п. 22 Кримінально-процесуального кодексу України було запроваджено Єдиний реєстр досудових розслідувань, Єдиний державний реєстр судових рішень, а також було створено автоматизовану систему документообігу суду (Д-3, ДДС та ін.), які розглядалися частиною поступового запровадження концепції електорного суду. Разом з тим створення єдиної

N 742/2006 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742/2006>.

14 Зокрема: розширення гарантій забезпечення незалежності суддів, вжиття заходів щодо запобігання можливій непроцесуальній (фактичній) залежності суддів та зосередження професійних інтересів суддів виключно на проблемах здійснення правосуддя шляхом розширення адміністративних повноважень керівників апарату судів із забезпечення роботи суддів та судів; вивчення доцільності законодавчого закріплення за певним органом повноважень щодо надання офіційних роз'яснень і рекомендацій з питань, пов'язаних із регулюванням суддівської поведінки, та видання збірника рішень з дисциплінарних справ; запровадження обов'язкової процесуальної форми автоматизованого, позбавленого суб'єктивного впливу розподілу справ до розгляду в суді; розроблення єдиної процедури притягнення суддів до адміністративної і дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційних діянь або інших правопорушень, пов'язаних з корупцією; передбачення у відповідних законодавчих актах такої підстави звільнення судді або притягнення його до дисциплінарної відповідальності, як вчинення ним корупційного діяння або іншого правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також передбачення гарантій обгрунтованого і справедливого притягнення суддів до відповідальності за вчинення корупційних діянь або інших правопорушень, пов'язаних з корупцією.

15 Дисциплінарна відповідальність прокурорів в Україні / О. Банчук, М. Каменев, Є. Крапивін, Б. Малишев, В. Петраковський, М. Цапок. – К.: Москаленко О. М., 2019. – 140 с. <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873335-4-roki-zmin-u-prokuraturi-ukrayini-dva-kroki-vpered,-odin-nazad>

інформаційної системи (e-Case Management System) між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи, окремо не визначалася.

Вихідні умови: Забезпечено інтернет-доступ до інформації щодо успішних чи невдалих випадків судового переслідування за вчинення корупційних дій.

13. Загалом, до прийняття вищезгаданих нормативно-правових актів в сфері протидії корупції, в правоохоронних органах України велись облік і статистика щодо вчинених корупційних правопорушень. З прийняттям нового Кримінального-процесуального кодексу України в 2012 році, було запроваджено Єдиний Реєстр Досудових Розслідувань, відповідальність за ведення якого покладалась на Генеральну Прокуратуру України. Відповідно до абз. 6 ст. 14 Закону України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 № 1789-XII спільно з органами досудового розслідування та за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики Генеральною прокуратурою України розробляється система та методика обліку кримінальних правопорушень, осіб, які їх вчинили, та руху кримінальних проваджень¹⁶. Відтак, на сайті Генеральної прокуратури України наявний розділ «Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності», де розміщується статистична інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення, у тому числі корупційні, та результати їх досудового розслідування. Форма звіту (Форма № 1) «ЄДИНИЙ ЗВІТ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ» (місячна), затверджена наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 року № 100 за погодженням з Держстатом України¹⁷. До того ж, Спільним Наказом Генеральної прокуратури, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Міністерства доходів і зборів, Міністерства оборони, Державної судової адміністрації України від 22.04.2013 № 52/394/172/71/268/60 було затверджено Інструкцію про порядок обліку кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень. Указана Інструкція затверджувала два види інформаційних карток (облікових документів): форма 1-К – Інформаційна картка про кримінальне або адміністративне корупційне правопорушення; форма 2-К – Інформаційна картка про результати судового провадження про кримінальне корупційне правопорушення або розгляду справи про адміністративне корупційне правопорушення¹⁸. Усі вищевказані документи статистичної звітності знаходяться і доступні в онлайн.

Вихідні умови: Аналітико-дослідницькі підрозділи прокуратури регулярно вносять пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практики для виправлення недоліків, виявлених завдяки аналізу невдалих спроб судового переслідування корупційних дій при скоєнні окремих видів злочинів

14. В структурі Генеральної прокуратури, Верховного Суду України були наявні аналітичні підрозділи, які здійснювали відповідну діяльність. Однак головною проблемою було те, що така діяльність не була систематичною і, відтак, потребувала цілеспрямованого вивчення. До того ж, із створенням НАБУ і САП нагальною стала потреба створення таких аналітичних підрозділів у вказаних антикорупційних органах.

¹⁶ Закон України «Про прокуратуру», 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1789-12> (дата звернення 17.11.2019)

¹⁷ Наказ ГПУ від 23 жовтня 2012 року № 100

¹⁸ Інструкція про порядок обліку кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень. URL: <https://pp.court.gov.ua/userfiles/Korupciya.pdf> (дата звернення 17.11.2019)

ВІДПОВІДНІСТЬ СТРАТЕГІЇ ТА ПЛАНУ ДІЙ ДО НЕЇ ТА ЇХ ПАРАМЕТРІВ

Загальна оцінка

Розділ оцінює загальну відповідність набору напрямів дії, структури, показників та інших параметрів сегменту Стратегії та Плану дій до неї, що розглядається.

15. План дій з реалізації Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки складається із значної кількості взаємопов'язаних компонентів. Кожен з цих компонентів є важливим для досягнення мети цієї Стратегії – визначення пріоритетів реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським цінностям та стандартам захисту прав людини.

16. Стратегія і План дій до неї мають чітко виважену структуру, є добре продуманими і логічно послідовними. JSRS чітко окреслює сферу втручання, основні завдання, які ставляться нею і шляхи вирішення цих завдань. Не менш важливим є включення підрозділу щодо Стратегічного планування та координації процесу реформування – через доволі велику частину суб'єктів, реалізація цієї Стратегії має проходити комплексно та узгоджено. Стратегія визначає лише декілька показників своєї реалізації, однак більшою мірою всі вони розкриваються в окремих розділах Плану дій. Відтак, вони є повними, достатніми та відповідними для поставлених цілей.

17. На виконання Стратегії було складено План дій, який включає в себе 12 розділів, які включають різноманітні заходи з реформування сектору судоустрою. Поєднання різноманітних аспектів дало можливість окреслити напрями діяльності в окремих сферах, наприклад: забезпечення незалежності, безсторонності та неупередженості суддів, зростання прозорості та відкритості суддів, приведення повноважень та діяльності органів прокуратури до європейських стандартів, підвищення рівня ефективності роботи судових та правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції тощо. Останній розділ буде аналізуватись у цьому звіті. Виокремлення розділу 10. «Підвищення рівня ефективності роботи судових та правоохоронних органів в боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції» відповідає завданням, окресленим в Стратегії.

18. Стратегія і План дій до неї написані українською і англійською мовами. Оскільки, українська версія була затверджена Указом Президента України від 20.05.2015 № 276/2015, саме на українську версію орієнтуються більшість експертів. Разом з тим, між цими двома версіями документу є певні розбіжності. Для прикладу, в англійській версії, розділу 10.4 документу, назва одного із результатів є «Research and analysis units at PPO and courts regularly suggest improvements in regulatory framework and practice in order mend gaps established in analysing unsuccessful attempts to prosecute corruption in selected types of wrong-doings». Натомість українська версія не містить слово «courts» – «Аналітико-дослідницькі підрозділи прокуратури регулярно вносять пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практики для виправлення недоліків, виявлених завдяки аналізу невдалих спроб судового переслідування корупційних дій

при скоєнні окремих видів злочинів». Теж саме стосується і формулювання заходів, зокрема, в розділі 10.4, один із заходів: англійською мовою сформульовано, як «Reviewed regulatory framework on protection of prosecutors and judges from undue pressure when dealing with corruption cases»; а українською: «Перегляд нормативно-правової бази щодо захисту прокурорів від неналежного тиску під час ведення корупційних справ». Надалі, у результатах в обох мовних версіях вказується, що буде «забезпечено на законодавчому рівні та на практиці належний рівень захисту прокурорів та суддів, які розглядають корупційні справи, від будь-якого тиску». Причиною наявності у формулюваннях англійської та української версії документу може бути пов'язана з кількістю фахівців, які були залучені до розробки JSRSAP. У майбутньому необхідно досягнути консенсусу щодо відповідності обох версій одна одній. У подальшому, при написанні цього звіту за основу буде використовуватись версія, яка містить розширений перелік інституцій («прокурори і судді»).

19. Стратегія і План дій до неї були розроблені фахівцями різних галузей знань і встановлює пріоритети реформування судової влади – системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів як на рівні конституційних змін, так і на рівні впровадження першочергових невідкладних заходів, які забезпечать необхідні позитивні зрушення у функціонуванні відповідних правових інститутів. Як зазначається у поясненні до самої Стратегії, вона була прийнята з урахуванням інших стратегічних документів, які визначають вектори та напрями розвитку України. Наприклад: Угода про Асоціацію між Україною і ЄС у ст. ст. 14 і 22 визначає, що в рамках співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки Сторони цієї Угоди надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема. Співробітництво між Сторонами спрямовується, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією. Співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки буде відбуватися на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод. Крім того, сторони співробітничать у боротьбі з кримінальною та незаконною організованою чи іншою діяльністю, у тому числі з корупцією, а також з метою її попередження. Стратегія і План дій до неї також посиляються на Стратегію «Україна 2020», яка визначає основні напрями і вектори реформування задля розвитку країни. Серед одних з ключових векторів виділяється вектор безпеки, який серед іншого передбачає судову реформу, оновлення влади та антикорупційну реформу.

20. Антикорупційна стратегія на 2014–2017 рр передбачає низку основних сфер в яких першочергово необхідно запобігати корупції: у представницьких органах влади; створення добросовісної публічної служби; у діяльності органів виконавчої влади; у сфері державних закупівель; у судовій системі та органах кримінальної юстиції; у приватному секторі. Враховуючи те, що Стратегія і План дій до неї основною своєю метою мають визначення пріоритетів реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським цінностям та стандартам захисту прав людини, і, серед іншого, включають заходи з підвищення ефективності та результативності боротьби з корупцією шляхом розвитку цільових та спеціалізованих інституцій (розділ 10.4. Плану дій), ми можемо стверджувати, що положення JSRS повною мірою базувались на ключових стратегічних документах, які були прийняті Україною в період 2014-2015 рр.

21. Крім цього, варто також розглянути наскільки Пландій, а саме розділ 10.4 «Підвищення ефективності та результативності боротьби з корупцією шляхом розвитку цільових та спеціалізованих інституцій» відповідав положенням Антикорупційної стратегії 2014–2017 рр і Державній програмі з її реалізації¹⁹. Остання у розділі «Запобігання корупції у судовій системі та органах кримінальної юстиції» вказує, що авторитетні міжнародні та національні дослідження вказують на високий рівень корумпованості і, відтак, низький рівень довіри до судової влади, прокуратури та інших органів системи кримінальної юстиції²⁰. Певною мірою, заходи передбачені Антикорупційною стратегією 2014–2017 рр. і Державною програмою з її реалізації збігаються із заходами, запланованими в р. 10.4 AP, наприклад: 1) обидва документа вказують на необхідності забезпечення достатніх гарантій незалежності у діяльності прокурорів; 2) обидва вказують на необхідності проведення навчання для суддів з питань, пов'язаних із стандартами запобігання та протидії корупції. Відзначимо, що в р. 10.4. Плану дій запропоновано більш широке коло заходів з підвищення ефективності та результативності боротьби з корупцією шляхом розвитку цільових та спеціалізованих інституцій, аніж передбачено в Антикорупційній стратегії 2014-2017 рр. і Державній програмі з її реалізації (додатково передбачено забезпечення належного функціонування спеціальних підрозділів прокуратури для розслідування корупційних справ, особливо резонансних корупційних справ; Належне функціонування спеціальних колегій суддів для розгляду корупційних справ, особливо резонансних корупційних справ; перегляд нормативно-правової бази щодо захисту прокурорів від неналежного тиску під час ведення корупційних справ; аналіз і публікація статистичних даних щодо винесених вироків і судового розгляду корупційних справ у Річному звіті діяльності прокуратури та судової системи), ті ж самі висновки можна зробити щодо параметру «очікувані результати».

21. Одним із суперечливих параметрів Стратегії і Плану дій до неї є одночасне закріплення в різних розділах документу запровадження електронного правосуддя та ІС між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, що створює не визначеність щодо того, чи повинна на додаток до електронного суду бути ще запроваджена окрема інформаційна система між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи.

¹⁹ Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 265. URL – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF> (дата звернення: 17.11.2019 р.).

²⁰ Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон від 14.10.2014 р. №1699–VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. №46. Ст.2047.

ТОЧНІСТЬ МОНІТОРИНГУ ТА ЗВІТНОСТІ ЩОДО СТРАТЕГІЇ ТА ПЛАНУ ДІЙ ДО НЕЇ

Розділ стосується точності моніторингу (підтримання специфічних для конкретного інструменту) та відповідності описових чи інших форматів звітності щодо впровадження Стратегії та Плану дій до неї

22. Невід'ємною складовою кожної стратегії є її моніторинг та оцінювання. Моніторинг допомагає виміряти процес досягнення конкретних результатів, які були визначені в плані з реалізації певної стратегії. Оцінювання надає змогу систематично та об'єктивно виміряти значимість стратегії. Моніторинг та оцінювання стратегії також сприяє виявленню можливості корегування стратегії та плану дій до неї, визначенні її слабких місць.

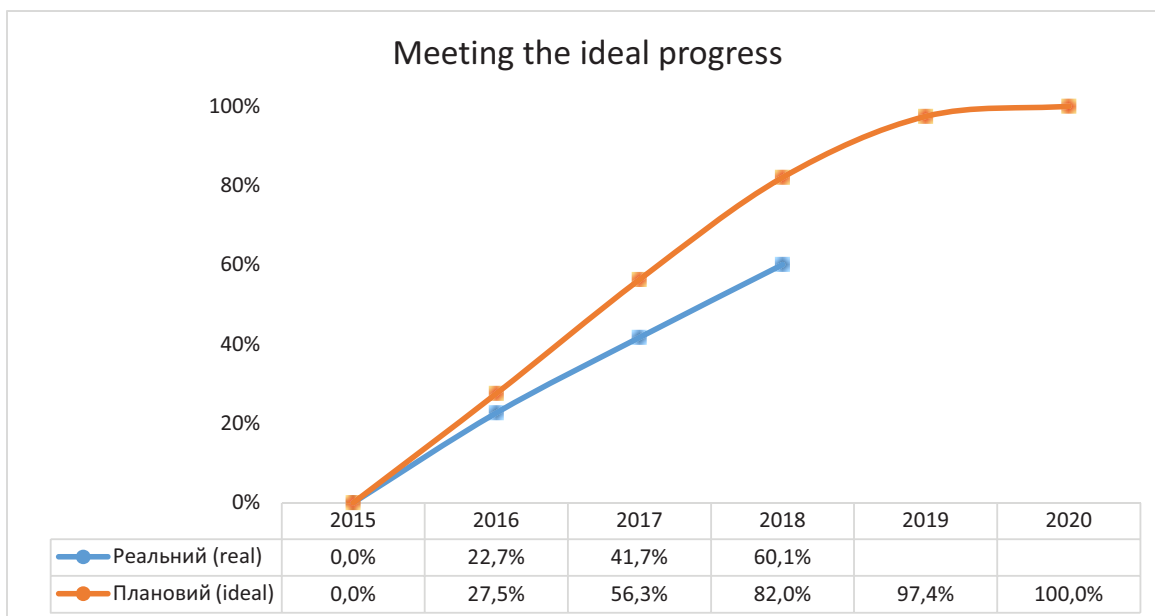
23. Стратегія і План дій до неї так само визначили результати, яких має бути досягнуто і які визначають систему звітності по виконанню заходів. В Указі Президента України, яким було затверджено цю Стратегію визначено, що Кабінет Міністрів України має щорічно інформувати, до 1 квітня, про стан виконання Плану дій щодо реалізації положень Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки. Своєю чергою, Кабінет Міністрів України у Розпорядженні від 19.08.2015 №864-р визначив, що до кожного окремого заходу Плану дій призначається інституційний координатор, з числа органів, відповідальних за їх виконання, виходячи з компетенції таких органів. Додатково, цим Розпорядженням було обов'язок інформувати Кабінет Міністрів України про стан виконання Плану дій за попередній рік цих інституційних координаторів. Інституційними координаторами по реалізації розділу 10.4 Плану дій було визначено Генеральну прокуратуру, Міністерство Юстиції України, НАБУ, суди, ДСА і Національну школу суддів.

24. Попри визначення на підзаконному рівні порядку і терміну звітування щодо виконання Плану дій, інституційні координатори стикнулись з проблемою невизначеності форми звіту. Звіт, поданий інституційними координаторами не відповідав вимогам Стратегії і Плану дій до неї. Відтак, виникла проблема, коли від початку впровадження Стратегії і Плану дій до неї, не було створено системи моніторингу і оцінки.

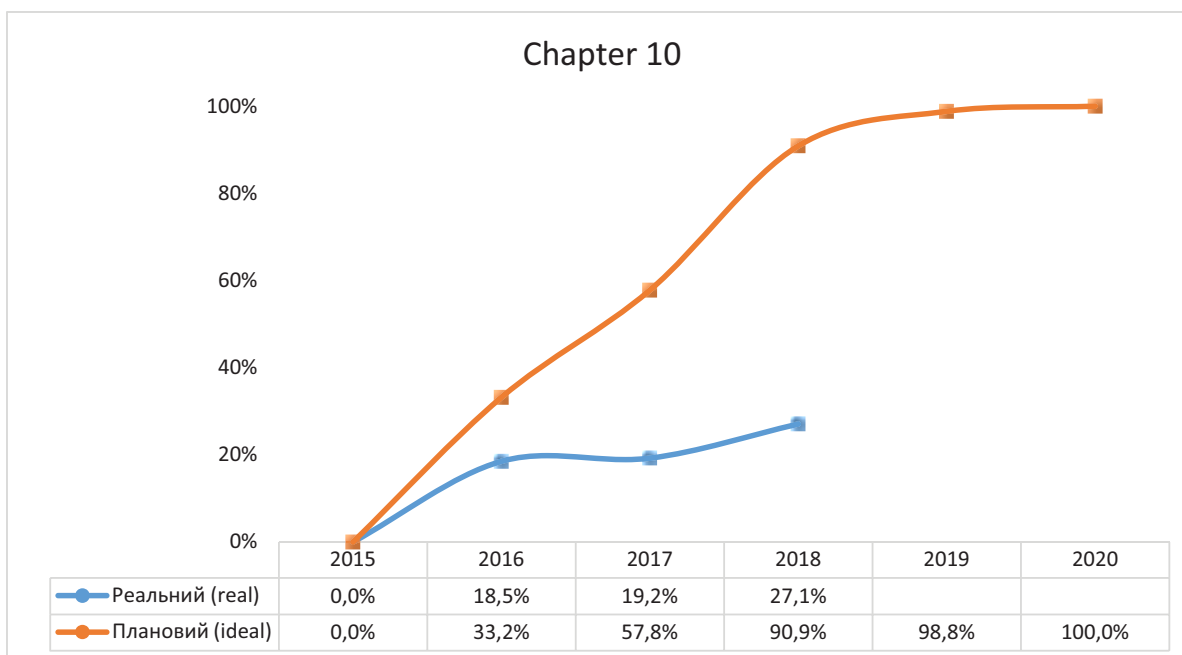
25. З цією метою, за сприяння Ради Європи і проекту PravoJustice було запроваджено Методологію огляду прогресу реформи сектору юстиції в Україні, який передбачав конкретні вказівки для координаторів з оцінки заходів, передбачених Стратегією і Планом дій до неї. Надалі, експертами проекту PravoJustice було створено спеціальний моніторинговий інструмент, який передбачав здійснення оцінки виконаних заходів за допомогою модулю, заснованого на базі Excel. Інструмент моніторингу дозволяє побудувати графік щодо стану реалізації заходів, передбачених Планом дій до Стратегії. Ведення і аналіз цього Інструменту покладено на конкретних інституційних координаторів (у випадку розділу 10.4 – Генеральну прокуратуру України).

26. Загалом, Інструмент моніторингу дозволяє зробити висновок, що Стратегія і План дій до неї виконано на 60,1% з запланованих 82% станом на 01.01.2019.

27. Оцінюючи виконання розділу 10 Плану дій, то ми можемо спостерігати наступну ситуацію:

28. Оцінка точності моніторингу з впровадження Стратегії та заходів, передбачених Планом дій до неї, в конкретному розділі (10.4) здійснювалась співробітниками ГПУ. З приводу неї маємо відзначити про таке: у певних випадках особами, які проводили оцінку виконання, не враховувались вже існуючі досягнення. Наприклад, у середині 2018 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про Вищий антикорупційний суд». Відповідне досягнення мало бути зафіксоване в Інструменті моніторингу, однак цього не відбулось. Аналогічною є ситуація із публікацією статистичних даних щодо винесених вироків і судового розгляду корупційних справ у річних звітах органів прокуратури та судової системи: НАБУ і САП з початку своєї роботи почали надавати звіти про власну діяльність; ДСА так само протягом цього періоду часу видавала відповідну статистичну інформацію. Отже, певні досягнення по виконанню завдань, сформульованих в розділі 10.4. Плану дій не було враховано під час оцінки.

ДОСЯГНЕННЯ ВІДПОВІДНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СТРАТЕГІЇ ТА ПЛАНУ ДІЙ ДО НЕЇ

Розділ стосується висновків, даних, аналізу, результатів оцінювання та пропонує приблизну оцінку з точки зору досягнення результатів та їх відповідних блоків, зазначених у відповідних параграфах та підзаголовках.

Результат: Забезпечено на законодавчому рівні та на практиці належний рівень захисту прокурорів та суддів, які розглядають корупційні справи, від будь-якого тиску – Стан виконання 50%²¹

29. Одним із заходів, який було поставлено в розділі 10.4 Стратегією і Планом дій до неї, є перегляд нормативно-правової бази щодо захисту прокурорів і суддів від неналежного тиску під час ведення корупційних справ. Починаючи з 2014 року, тодішня влада прямо взялась закладати законодавчу основу для забезпечення незалежності прокурорів і суддів і приведення їх діяльності до європейських стандартів. Оскільки і конкретний захід, і конкретний результат містять дві категорії інституцій (прокурори і судді), пропонується розглядати їх по окремоті.

Судді

30. На законодавчому рівні норми щодо незалежності суддів, у тому числі тих, які розглядають справи про корупційні правопорушення, почали з'являтися ще у 2014 році. Реформа судової влади розпочалась з Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», який мав своєю метою, крім іншого, утвердження в діяльності суддів принципів незалежності та неупередженості²². Експерти відзначали, що хоча Закон і надав суддям інструменти для «самоочищення і покарання винуватих», вони залишили на посадах старі кадри, які мали значний вплив на процес прийняття суддівських рішень²³.

31. Надалі, було прийнято Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд», яким, зокрема, уточнено положення діючого на той час Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і додано процедуру переатестації суддів. Експерти вказують, що цим Законом було дещо уточнено та посилено гарантії захисту від незаконного тиску шляхом посилення їх незалежності і недоторканості. Закон значним чином конкретизував етапи і порядок призначення судді на посаду, включно з процедурами добору кандидатів, відбіркового і кваліфікаційного іспитів, підготовки і навчання кандидатів на посади суддів. Було закріплено норми щодо обрання суддів безстроково та їхнє призначення й переведення в інші суди, що мають проходити лише на конкурсних засадах²⁴. Існуюча на той час Рада суддів затягувала процедуру переатестації до того часу, поки не сплинув термін для переатестації суддів Верховного і вищих судів²⁵.

²¹ Якщо враховувати останні реформи в органах прокуратури, то оцінку виконання цього заходу слід знизити до 30%

²² Закон України «Про відновлення довіри до судової влади». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18> (дата звернення 17.11.2019)

²³ Судова реформа: як громадяни можуть зробити її успішною / [Р. Куйбіда, О. Лебедь, Р. Ліхачов, О. Трубенкова]; за заг. ред. Р. Куйбіда. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2018. – 62 с

²⁴ Хочу розібратись у судовій реформі: що треба знати. URL: <http://sudovareforma.org/institution/hochu-rozibratysya-u-sudovij-reformi-shho-treba-znaty/> (дата звернення 17.11.2019)

²⁵ Судова реформа: як громадяни можуть зробити її успішною / [Р. Куйбіда, О. Лебедь, Р. Ліхачов, О. Трубенкова]; за заг. ред. Р. Куйбіда. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2018. – 62 с

32. Найбільших результатів в запровадженні законодавчих норм щодо захисту суддівської незалежності було досягнуто в 2016 році – тоді Верховна Рада України прийняла зміни до Конституції України, а саме до Розділу VIII Правосуддя, і прийняла нову редакцію Закону України «Про судоустрій та статус суддів». Головною метою цих змін була виведення суддівської гілки влади з-під політичного тиску, посилення гарантій незалежності і недоторканості суддів. Це забезпечувалось, зокрема, оновленням процедур добору суддів, звільнення їх з посади та введенням нового органу суддівського врядування – ВРП (яка замінила Вищу раду юстиції).

33. Ці зміни суттєво змінили порядок призначення суддів: раніше вони обирались спочатку Президентом України на 5 років, а потім Верховна рада України призначала їх безстроково. Можна стверджувати, що майбутня кар'єра судді залежала виключно від рішень вищих органів²⁶ і таким чином був наявний політичний вплив на їх діяльність. Наразі, згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» призначення на посаду судді здійснюється Президентом України на підставі та в межах подання ВРП (ст. 80).²⁷ Відтак, за словами експертів, в результаті судової реформи в Україні повністю сформована система призначення суддів, яка повною мірою відповідає європейським стандартам суддівської незалежності²⁸.

34. Однак, на практиці незалежність суддів піддається певному сумніву. Вербальний аналіз та застосування системного способу тлумачення положень законопроекту Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) дають змогу стверджувати, що набрання чинності цими змінами за два-три роки дії можуть створити ризики для існування вищої політичної корупції через можливість необмеженого впливу Президента країни на діяльність судової гілки влади та порушення принципу стримувань і противаг через значне послаблення ролі Верховної Ради України в процесі формування судової гілки влади.

35. Мова йде про положення ст. ст. 125, 128, 131 Конституції України, а саме положень щодо призначення суддів на посаду Президентом України: ці положення які надають можливість Президенту впливати на рішення Вищої ради правосуддя. Відповідно до вище зазначених статей Конституції України, призначення судді на посаду здійснюється Президентом України за поданням ВРП. Водночас, як відомо, ВРП складається з 21 члена, 10 з яких обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці. Оскільки саме Президент, відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» ухвалює остаточне рішення щодо призначення судді на посаду, 10 членів Вищої ради правосуддя можуть бути лояльними до Президента країни. Крім того, Президент України окремо призначає ще двох членів ВРП. Це, своєю чергою, означає, що Президент має більшість голосів у ВРП при ухваленні будь-якого рішення (стосовно порушення суддею вимог щодо несумісності; про звільнення судді з посади; про згоду на затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом; про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя тощо). На це звертають увагу і експерти: вказується, що у Вищій кваліфікаційній комісії суддів та ВРП працюють люди, які є політично залежними від

26 Судова реформа: як громадяни можуть зробити її успішною / [Р. Куйбіда, О. Лебедь, Р. Ліхачов, О. Трубенкова]; за заг. ред. Р. Куйбіда. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2018. – 62 с

27 Закон України «Про судоустрій та статус суддів». URL ([дата звернення 17.11.2019](#))

28 Щорічна доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C_%D0%B7%D0%B0_2017_%D1%80%D1%96%D0%BA_.pdf (дата звернення 17.11.2019) 10 фактів про судову реформу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2683461-10-faktiv-pro-sudovu-reformu.html> (дата звернення 17.11.2019)

органів влади (зокрема, Адміністрації Президента)²⁹. Окремо також зазначимо втручання Президентом України у незалежність судової гілки влади шляхом затвердження змін в судовій системі щодо повторного відбору суддів Верховного суду та скорочення кількості його співробітників без належної процедури, а також підпорядкування нової Вищої кваліфікаційної комісії суддів неререформованій ВРП³⁰.

36. Серед іншого, експерти відзначають і про здійснення незаконного тиску на суддів, які розглядають справи про корупційні правопорушення, у тому числі і під час стадії досудового розслідування, з боку ВРП. Так, наприклад, було накладено ряд дисциплінарних стягнень на суддів, що стали відомі через свою антикорупційну діяльність³¹. До відповідальності притягали тих нечисленних суддів, які свідчили про втручання у правосуддя або проявляли незалежність. У той же час, судді, які дискредитували себе (наприклад, роботою в самопроголошених «ДНР\ЛНР», ухваленням сумнівних рішень, обговоренням шляхів уникнення кваліфікаційного оцінювання тощо) досі залишаються українськими суддями³². Загалом, результативність діяльності ВРП як органу, що забезпечує незалежність судової влади, називається недостатньою у цьому аспекті³³. В експертному середовищі поширеною є думка про неможливість забезпечення реальної незалежності суддівської системи з боку ВРП. Це пояснюється порядком відбору членів ВРП – частину з них призначає зїзди суддів України. Відтак, залежні судді, які пропрацювали всередині системи доволі значний проміжок часу об'єктивно не можуть обрати таких членів ВРП, які будуть незалежними і зможуть належним чином відбирати добросовісних суддів, надавати оцінку їх діяльності і притягувати суддів до відповідальності.

37. У вказаній вже Щорічній доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні, ВРП збирає та узагальнює найпоширеніші порушення гарантій незалежності суддів: неналежне забезпечення гарантій незалежності суддів органами прокуратури і національної поліції (при врученні повідомлення про підозру судді), неналежне виконання органами Національної поліції обов'язку щодо гарантування безпеки судів і суддів (вільний доступ до приміщень судів і суддів, блокування їх роботи), невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо втручання у діяльність суддів, тиск на суддів з боку народних депутатів. Неповага до судової влади з боку інших гілок влади³⁴. Наведені факти дозволяють зробити висновок про наступне: не дивлячись на те, що на законодавчому рівні гарантії незалежності суддів приведені до європейських стандартів, на практиці, навпаки, спостерігається їх порушення.

29 Як зупинити корозію правосуддя. URL: <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873759-yak-zupiniti-koroziyu-pravosuddya> (дата звернення 17.11.2019)

30 Судова реформа Зеленського несе великі ризики для незалежності суддів - західні послы. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/10/17/7101959/> (дата звернення 17.11.2019)

31 суддя-викривач Лариса Гольник в свій час відмовилась від неправомірної вигоди та повідомила про тиск на неї, щоб змусити її ухвалити рішення на користь мери міста Полтави. Як врятувати антикорупційну реформу в Україні (базуючись на досвіді Румунії)? URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/StateWatch-UA.pdf> (дата звернення 17.11.2019)

32 Як зупинити корозію правосуддя. URL: <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873759-yak-zupiniti-koroziyu-pravosuddya> (дата звернення 17.11.2019)

33 Щорічна доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C_%D0%B7%D0%B0_2017_%D1%80%D1%96%D0%BA_.pdf (дата звернення 17.11.2019)

34 Там само.

Прокурори

38. 14 жовтня 2014 року було ухвалено нову редакцію Закону України «Про прокуратуру», який було підготовлено з урахуванням рекомендацій великої кількості національних і міжнародних експертів. Нововведеннями цього Закону стали: позбавлення прокуратури функції нагляду; ліквідацію слідчих підрозділів в органах прокуратури; суттєве обмеження сфери діяльності прокуратури; утворення нових органів прокурорського самоврядування – Ради прокурорів і Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. За словами експертів, такі органи дозволять реалізувати принцип незалежності прокурора через впровадження прозорості в процесі добору та притягнення до дисциплінарної відповідальності чи звільнення прокурорів³⁵. Рік потому, 22 вересня 2015 року Генеральним прокурором України було видано Наказ про утворення САП (на правах самостійного структурного підрозділу). Згодом, у 2016 році було також затверджено Положення про САП ГПУ³⁶.

39. Загальні засади незалежності прокурорів (у тому числі – САП) передбачені вищезазначеним Законом України «Про прокуратуру України», а саме ст. 16, в якій надається перелік таких гарантій: 1) особливий порядок призначення на посаду, звільнення з посади, притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурорів; 2) порядок здійснення повноважень, визначений процесуальним та іншими законами; 3) заборона незаконного впливу, тиску чи втручання у здійснення повноважень прокурора; 4) установлення законом порядку фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури; 5) належний матеріальне, соціальне та пенсійне забезпечення прокурора; 6) функціонування органів прокурорського самоврядування; 7) визначення законом засобів забезпечення особистої безпеки прокурора, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобів їх правового захисту.

40. Маємо звернути увагу, що не всі погоджуються з юридичною природою існування САП як самостійного структурного підрозділу. Вказується, що такий правовий статус САП призводить до того, що цей орган має підпорядковуватись ГПУ в питаннях адміністративного і організаційного порядку. Напрями діяльності САП, які прямо не регулюються законодавством, таким чином, будуть вирішуватись за правилами, існуючими в ГПУ. Відтак, САП підпадатиме під організаційну і адміністративну залежність від ГПУ³⁷.

41. Законом виділяються два види призначень прокурорів САП: 1) призначення на посади прокурорів САП і 2) призначення на адміністративні посади в САП. У першому випадку, призначення здійснюється керівником цієї прокуратури за результатами відкритого конкурсу, який проводиться конкурсною комісією у складі керівника САП та визначених ним і Генеральним прокурором осіб.³⁸ Склад комісії та порядок проведення нею відкритого конкурсу визначаються керівником САП³⁹. У другому випадку, здійснюється за результатами відкритого конкурсу (або Генеральним прокурором, або керівником САП). Організація та проведення конкурсу здійснюються конкурсною

35 4 роки змін у прокуратурі України: два кроки вперед, один назад. URL: <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873335-4-roki-zmin-u-prokuraturi-ukrayini-dva-kroki-vpered,-odin-nazad> (дата звернення 17.11.2019)

36 Наказ Генерального прокурора України №149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0149900-16> (дата звернення 17.11.2019)

37 4 роки змін у прокуратурі України: два кроки вперед, один назад. URL: <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873335-4-roki-zmin-u-prokuraturi-ukrayini-dva-kroki-vpered,-odin-nazad> (дата звернення 17.11.2019)

38 Наказ ГПУ про затвердження Положення про організацію кадрової роботи в органах прокуратури. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0113-18> (дата звернення 17.11.2019)

39 Закон України «Про прокуратуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1697-18> (дата звернення 17.11.2019)

комісією, до складу якої входять: 1) чотири особи, визначені Радою прокурорів України; 2) сім осіб, визначених Верховною Радою України⁴⁰. З цього виходить, що дві третини складу конкурсної комісії з призначення на адміністративні посади (у тому числі керівні) в САП призначається народними депутатами. Відтак, існує ризик політичної залежності складу комісії від Парламенту.

42. Як вже було зазначено, для посилення незалежності прокурорів було створено два спеціальних органи – Раду прокурорів і КДКП. Перший з перелічених органів був покликаний захищати прокурорів від незаконного тиску з боку будь-яких третіх осіб. Одним з повноважень Ради прокурорів визначено «розгляд звернень прокурорів та інших повідомлень про загрозу незалежності прокурорів, вжиття за наслідками розгляду відповідних заходів (повідомляє відповідні органи про підстави для притягнення до кримінальної, дисциплінарної чи іншої відповідальності; ініціює розгляд питання щодо вжиття заходів забезпечення безпеки прокурорів; оприлюднює заяви від імені прокурорського корпусу про факти порушення незалежності прокурора; звертається до міжнародних організацій з відповідними повідомленнями тощо)⁴¹». За словами експертів, попри те, що нормативні положення щодо діяльності Ради прокурорів повністю відповідали міжнародним стандартам (вона обиралась на конференції прокурорів, був рівномірний розподіл між представництвом від Генеральної прокуратури, місцевих та регіональних прокуратур, юридичної спільноти) на практиці ж виявилось, що Рада була повністю підконтрольна Генеральному прокурору⁴².

43. Другий орган, КДКП, серед іншого, має розглядати дисциплінарні провадження щодо прокурорів (у тому числі, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури). Експерти, в цілому, досить позитивно оцінюють роботу КДКП. Відзначається, що нова процедура притягнення до дисциплінарної відповідальності забезпечує процесуальні гарантії захисту прав прокурорів. Діяльність цієї комісії ґрунтується на Законі, характеризується послідовністю і передбачуваністю рішень, що ухвалюється нею. Серед негативних моментів діяльності КДКП виокремлюють: закритість рішень КДКП про відмову у відкритті дисциплінарного провадження, а також відсутність можливостей їх оскарження; неналежна забезпеченість принципу змагальності в дисциплінарному провадженні; не закріплення правил щодо допустимості доказів; прояв лояльності до Генерального прокурора і співробітників Генеральної прокуратури України; послідовна відмова у відкритті проваджень щодо порушень прокурорами вимог антикорупційного законодавства⁴³.

44. Оскільки прокурори САП основним своїм завданням мають здійснення процесуального керівництва у кримінальних провадженнях щодо визначених законом корупційних правопорушень, важливо дослідити принципи їх незалежності на стадії досудового розслідування. Окрім вищенаведених положень ст. 16 Закону України «Про прокуратуру», процесуальна незалежність прокурора САП під час досудового розслідування гарантується: 1) ч. 5 ст. 8-1 Закону України «Про прокуратуру» – Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники не мають права давати вказівки прокурорам Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та здійснювати інші дії, які прямо стосуються реалізації прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури їхніх

⁴⁰ Закон України «Про прокуратуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1697-18> (дата звернення 17.11.2019)

⁴¹ Там само.

⁴² Інтерв'ю з експертом

⁴³ Дисциплінарна відповідальність прокурорів в Україні: Резюме / О. Банчук, М. Каменев, Є. Крапивін, Б. Малишев, В. Петраковський, М. Цапок. К.: Москаленко О. М., 2019. С. 5–6.

повноважень. Письмові накази адміністративного характеру, які стосуються організації діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, видаються за обов'язковим погодженням керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури⁴⁴; 2) ст. 480 КПК України визначає особливий статус прокурорів САП у випадку відкриття проти них кримінального провадження (у такому випадку повідомлення про підозру вручається виключно Генеральним прокурором України)⁴⁵.

45. Дослідження свідчать, що прокурори САП вважають себе більше незалежними, аніж залежними. Також прокурори відзначають, що на практиці у керівника САП та його заступників, керівників відділів та керівників управління є певні важелі впливу на прийняття ними процесуальних рішень. Водночас, спостерігається відсутність впливу на процесуальні дії прокурорів САП з боку представників Генеральної прокуратури України. Залежність прокурорів САП від їх керівників на практиці проявляється у вигляді необхідності узгоджувати власні процесуальні рішення: укладення угоди про визнання вини, рішення щодо затримання; щодо повідомлення про підозру; щодо закриття кримінального провадження; обрання чи заміни запобіжного заходу, направлення обвинувального акту до суду тощо. Попри суб'єктивне відчуття незалежності в прокурорів САП, доволі поширеним є явище неформального узгодження процесуальних дій із керівництвом, через що існує можливість втручання в їх діяльність на стадії досудового розслідування⁴⁶.

46. Серед інших важелів впливу також виділяють систему депреміювання прокурорів – Рада прокурорів відзначає, що рішенням щодо застосування такого заходу бракує об'єктивності. Через те, що керівники регіональних прокуратур сприймають депреміювання як єдиний можливий та найбільш дієвий важіль впливу на підлеглих, це може призвести до зниження рівню незалежності прокурорів⁴⁷. У той же час, така практика не поширена в повсякденній діяльності САП⁴⁸.

47. Практика діяльності спеціалізованих антикорупційних інституцій в Україні показує, що суттєвою проблемою є зміна підслідності кримінальних проваджень щодо корупційних правопорушень. Не дивлячись на той факт, що національне законодавство передбачає чіткі правила визначення підслідності корупційних злочинів і заборону доручати їх розслідування іншому органу, Генеральний прокурор або керівник САП раз-по-раз порушували ці правила⁴⁹. Такі дії негативно впливають не тільки на детективів НАБУ, але й на прокурорів САП, які виконують роль процесуальних керівників у кримінальних провадженнях по корупційним злочинам.

48. В обох випадках (незалежність суддів і прокурорів) ми можемо спостерігати велику кількість законодавчих гарантій і механізмів захисту від незаконного тиску. Усі ці

44 Закон України «Про прокуратуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1697-18> (дата звернення 17.11.2019)

45 Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651-17> (дата звернення 17.11.2019)

46 Прокурор: керує? Контролює? Наглядає? Розслідує: звіт за результатами дослідження «Роль процесуального керівника – прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури на досудовій стадії процесу» / Белоусов Ю., Венгер В., Орлеан А., Яворська В., Мітько В., Чупров В.; за заг. Ред. Белоусова Ю. – К. 2018. С. 49-53.

47 Звіт Ради прокурорів України про виконання завдань органів прокурорського самоврядування, стан фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=205790 (дата звернення 17.11.2019)

48 Прокурор: керує? Контролює? Наглядає? Розслідує: звіт за результатами дослідження «Роль процесуального керівника – прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури на досудовій стадії процесу» / Белоусов Ю., Венгер В., Орлеан А., Яворська В., Мітько В., Чупров В.; за заг. Ред. Белоусова Ю. – К. 2018. С. 52

49 НАБУ і САП вважають неприпустимою зміну підслідності у справі «Ощадбанку» та закликають повернути справу – спільна заява. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/nabu-i-sap-vvazhayut-neprypustymoyu-zminu-pidslidnosti-u-spravi-oshchadbanku-ta-zaklykayut>

юридичні норми відповідають кращим європейським стандартам. Однак, на практиці спостерігається ситуація, коли будь-які треті особи (представники влади, громадського сектору, пересічні громадяни) нехтують законодавчими приписами і втручаються у службову діяльність працівників судових органів і органів прокуратури.

Результати: Сумісна ІС між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи — 30 %

49. Станом на листопад 2019 р. планується запровадження спільної ІС лише між антикорупційними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи, перебуває на етапі запровадження (НАБУ, САП, ВАСУ), бета-версія планується запуститися з травня 2020 р. Відповідно до тендерної документації, ІС включатиме наступні функції: 1) забезпечення зв'язку між детективами, прокурорами та судом, які розслідують або розглядають корупційні справи, в електронній формі; 2) заміна паперових документів електронними, з можливістю застосування електронного цифрового підпису; 3) можливість для створення нових та включення до системи старих кримінальних проваджень по корупційним злочинам; 4) призначення детективів та прокурорів у кримінальних провадженнях, створення слідчих та обвинувальних групи; 5) документування процесуальних дій, а також створення, перегляд та затвердження відповідних процесуальних документів (протоколи, скарги тощо) в електронній формі; 6) можливість завантаження і онлайн-перегляду усіх необхідних документів, у т.ч. доказів; 7) введення та зміна інформації про учасників кримінальних проваджень; 8) планування виконання процесуальних дій, відстеження поточного стану та строків їх виконання; 9) здійснення автоматизованого обміну даними із зовнішніми державними реєстрами та базами даних; 10) поділ та контроль доступу до системи користувачів для забезпечення прав на інформацію відповідно до процесуального статусу користувачів, профілів та стандартів доступу та обмежень щодо захисту інформації в частині досудового розслідування. ІС забезпечуватиме зв'язок між системами документообігу НАБУ (Аскот), прокуратури (Мегаполіс), суду на всіх етапах (досудове розслідування, підготовче провадження, судовий розгляд)⁵⁰. Варто, відзначити, що основними викликами для запровадження відповідної системи є: 1) неузгодженість щодо моделі, концепції відповідної ІС; 2) Створенням відповідної системи займається НАБУ, САП та ВАСУ лише пасивно долучені до цього процесу; 3) Навіть серед НАБУ, САП, та ВАСУ існує не узгодженість з питань доступу до відповідної системи адвокатів; 4) Неузгодженість щодо необхідності внесення змін до КПК України та підзаконних правових актів, а в разі їх відсутності щодо питання прийнятності відповідних процесуальних документів з ІС у судовому провадженні в разі відсутності відповідних змін до законодавства; 5) Не включення до створення відповідної системи ВСУ.

Результат: Забезпечено інтернет-доступ до інформації щодо успішних чи невдалих випадків судового переслідування за вчинення корупційних дій. – Стан виконання 70%

50. Забезпечення прозорості і відкритості інформації є одним із інструментів успішної боротьби з корупцією. На виконання цієї мети в розділі 10.4. було сформовано захід, який був направлений на аналіз і публікація статистичних даних щодо винесених вироків і судового розгляду корупційних справ у Річному звіті діяльності прокуратури та судової системи. Виконання цього заходу було покладено, відповідно, на органи прокуратури, суди і НАБУ.

50 Contract notice: 2019/S 063-146918: Open procedure: eCase Implementation – EUACI. URL: <https://um.dk/en/about-us/procurement/contracts/long/contract-opportunities/newsdisplaypage/?newsID=A6D021F5-1BA0-4C8F-921A-CF14F912B0F2>

51. На веб-сайті ГПУ (<https://www.gp.gov.ua/>) на головній сторінці міститься розділ «Боротьба з корупцією». У ньому відображено загальну статистичну інформацію про кількість облікованих фактів вчинення корупційних правопорушень (за 2017 р. – 9425, за 2018 р. 9155, станом на листопад 2019 р. – 8715), кількість кримінальних проваджень, скерованих до суду (2017 р. – 3139, 2018 р. – 3126, станом на листопад 2019 р. – 2963) і кількість засуджених осіб (2017 р. – 1692, 2018 р. – 766, станом на листопад 2019 р. – 450). На цьому ж сайті, в розділі «Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності» містяться звіти про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування, де, серед іншого, обліковується інформація про кількість зареєстрованих корупційних кримінальних правопорушень, кількість осіб, яким вчинено повідомлення про підозру у вчиненні таких злочинів, кількість правопорушень, провадження по яким направлено до суду. Вказані звіти також містять окремі розділи з інформацією про кримінальні правопорушення, досудове розслідування у яких здійснюється органами прокуратури і Національним антикорупційним бюро України⁵¹. Маємо відмітити, що дані щодо відкритих оперативно-розшукових справ у відкритому доступі наявні лише в НАБУ, оскільки в Законі, який регулює діяльність цього органу, міститься пряма вказівка про необхідність включення таких даних до звіту про діяльність НАБУ⁵².

52. Маємо звернути увагу на те, що достовірність даних, які публікуються ГПУ з приводу боротьби з корупцією неодноразово піддавались сумніву експертами і представниками громадянського суспільства. Так, наводиться приклад викривлення статистичної інформації: у 2018 р. Генеральний прокурор наголошував, що в Україні було засуджено 1692 особи за вчинення корупційних правопорушень. Насправді ж, у 2017 році лише 1365 судових рішень набрали законної сили, засуджених осіб – 1048⁵³. Не менше питань у експертів викликає методологія обчислення показників «обліковано фактів», «скеровано до суду», «засуджено осіб» розділу «Боротьба з корупцією» на сайті ГПУ⁵⁴.

53. НАБУ і САП додатково публікують звіти про свою діяльність на сайті НАБУ (<https://nabu.gov.ua/>) і також проводять брифінги щодо презентації звітів про власну діяльність за кожне півріччя. Ці звіти містяться на сайті НАБУ (Розділ «Звіти про роботу» – <https://nabu.gov.ua/reports>) та публікуються у відкритому доступі. В епоху цифрової трансформації і поширення активності громадян в соціальних мережах, новини про діяльність щодо досудового розслідування корупційних правопорушень НАБУ і САП активно публікуються на сторінках у соціальній мережі Facebook цих правоохоронних органів. Відтак, кожен охочий може слідкувати за випадками успішних чи неуспішних переслідування осіб, підозрюваних/обвинувачених у вчиненні корупційних злочинів.

54. У судової влади, функцію ведення звітності по судовим провадженням щодо корупційних правопорушень покладено на ДСА. Першочерговим показником успішності та/або неуспішності судового переслідування виступає кількість осіб засуджених за вчинення кримінальних корупційних правопорушень. Статистику за таким показником можливо знайти у розділі «Відкриті дані» сайту ДСА (<https://aj.court.gov.ua/dsa/insheddata/>). У розпорядженні ДСА наявні два статистичні звіти, які надають кількісні і якісні

⁵¹ Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення 17.11.2019)

⁵² Закон України «Про НАБУ». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1698-18> (дата звернення 17.11.2019)

⁵³ Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / [М.І. Хавронюк, О.В. Калітенко, Д.О. Калмиков та ін.]; за заг. ред. М.І. Хавронюка. – К., 2019. С. 287

⁵⁴ Там само, с. 287

дані про склад засуджених (форма №7 і форма 6 відповідно). Звичайно, у експертів також виникають питання щодо наповнення цієї статистики: наприклад, вказується, що така інформація є неповною і не дозволяє повною мірою дослідити стан протидії корупції в країні. Констатується про наповнення форми №7 (звіт про склад засуджених) особами, які не є першочергово важливими для статистичного обліку у випадках щодо корупції (відсутність даних про засудження суддів, прокурорів, керівників центральних органів виконавчої влади та інших конкретних категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави і місцевого самоврядування⁵⁵).

55. Наразі, питання щодо ведення звітності щодо процесу і результатів судового розгляду справ про корупційні правопорушення може перейти до відання нещодавно створеного ВАКС. Закон України «Про ВАКС» містить відповідну норму, а саме: абз. 2 ч.1 ст.4 передбачає повноваження ВАКС з аналізу судової статистики, вивчення та узагальнення судової практики у кримінальних провадженнях, віднесених до його підсудності, інформування про результати узагальнення судової практики Верховний Суд та надання йому пропозицій до висновків щодо проектів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднення їх на своєму офіційному веб-сайті⁵⁶. З цієї метою там було створено відділ судової статистики, аналітичної роботи та узагальнення судової практики ВАКС. Детальніше цей підрозділ буде розглянуто у відповідному розділі цього звіту, який присвячений діяльності аналітичних відділів у правоохоронних і судових органах. З огляду на те, що ВАКС є відносно новим органом (розпочав свою роботу лише у вересні 2019 року), суттєві статистичні дані, у тому числі звіти, про стан судового переслідування осіб, які вчинили корупційні правопорушення, поки що відсутні. Втім, як і інші органи з антикорупційної сфери, ВАКС активно поширює інформацію про перебіг судових розглядів справ на своїй сторінці у соціальній мережі Facebook.

56. Підсумовуючи вищесказане зазначимо, що завдання із забезпечення інтернет-доступ до інформації щодо успішних чи невдалих випадків судового переслідування за вчинення корупційних дій можна вважати виконаним на 70%: інформація про стан досудового розслідування публікується у звітах про діяльність НАБУ і САП; статистична інформація щодо кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, звіт про склад засуджених і осіб притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання також міститься на сайтах НАБУ, ГПУ і ДСА відповідно. Однак, виходячи з експертних висновків має відзначити про таке: уся ця інформація є неузгодженою, їй бракує якісного, систематичного наповнення. Подекуди, інформація є лише частковою і не розкриває повної інформації щодо стану протидії корупції (інформація про склад засуджених) або ж статистична інформація не викликає довіри і її достовірність ставиться під сумнів (статистична інформація з сайту Генеральної прокуратури України). Наголошується про надання пріоритетності одній статистичній інформації (кількість зареєстрованих кримінальних проваджень щодо корупційних злочинів, кількість справ по корупційним злочинам, скерованих до суду, кількість засуджених осіб, які вчинили ці злочини), натомість нехтуючи іншою (кількість заведених оперативно-розшукових справ, кількість справ, закритих на етапі досудового розслідування, у т.ч. внаслідок корупційного втручання, дані про розмір збитків і шкоди, завданих корупційними право-

55 Статистична інформація щодо застосування кримінального законодавства про протидію корупції. URL: <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20872097-3.4.-statistichna-informatsiya-schodo-zastosuvannya-kriminalnogo-zakonodavstva-pro-protidiyu-koruptsiyi> (дата звернення 17.11.2019)

56 Закон України «Про ВАКС». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2447-19> (дата звернення 17.11.2019)

порушеннями, дані про кошти та інше майно, отримані внаслідок вчинення корупційних правопорушень і які було повернуті в Україну^{57, 58}.

Результат: Аналітико-дослідницькі підрозділи прокуратури та суду регулярно вносять пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практики для виправлення недоліків, виявлених завдяки аналізу невдалих спроб судового переслідування корупційних дій при скоєнні окремих видів злочинів – Стан виконання 50 %.

57. У цьому напрямку за оцінюваний період значний прогрес зробив Верховний Суд України. В апараті ВСУ створили спільний департамент аналітичної та правової роботи, що дало змогу більш злагоджено проводити аналітичну роботу та готувати відповідні рекомендації. Департамент складається з 90 працівників, тобто має достатньо професійних спроможностей. Станом на сьогодні департамент аналітичної та правової роботи ВСУ опрацьовано близько 40 законопроектів за 2019 р., у 2018 р. було опрацьовано 60 законопроектів. Відповідний департамент ВСУ узагальнює практику щодо корупційних правопорушень та адміністративним корупційним правопорушенням щодо суддів. На підставі відповідного аналізу, або дають рекомендації для суддів щодо тлумачення норм, а якщо причина виявленої проблеми полягає в прогалині у законодавстві повідомляють про цю проблему суб'єктами законодавчої ініціативи. Верховний Суд України тісно співпрацює щодо вдосконалення нормативно-правової бази з комітетами з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (комітетами з питань правоохоронної діяльності), комітетом з питань правової політики, також співпрацюють з Міністерством Юстиції України, проводять спільні зустрічі. Також, ВСУ проводить координацію щодо аналітичної роботи з НАБУ на рівні керівництва відповідних установ. Щодо новоутвореного Вищого Антикорупційного Суду, аналітичний підрозділ було створено, проте суд не планує вносити відповідні пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази, оскільки їх мандат цього не передбачає. Аналітичний підрозділ також функціонує в НАБУ проте своїм головним завданням вважають опрацювання законодавчих новел та доведення їх до співробітників НАБУ, а не аналіз практики для розробки пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази.

57 Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / [М. І. Хавронюк, О.В. Калітенко, Д.О. Калмиков та ін.] ; за заг. ред. М.І. Хавронюка. – К., 2019. С. 287

58 Статистична інформація щодо застосування кримінального законодавства про протидію корупції. URL: <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20872097-3.4.-statistichna-informatsiya-schodo-zastosuvannya-kriminalnogo-zakonodavstva-pro-protidiyu-koruptsiyi> (дата звернення 17.11.2019)

ВИСНОВКИ

У цьому розділі викладені загальні погляди щодо рівня досягнення результатів, передбачених відповідною областю (-ями) Стратегії та Планом дій до неї, та підготовлені рекомендації щодо їх вдосконалення

58. За оцінкою експертів за три роки було досягнуто певного прогресу щодо результатів компоненти 10.4 запланованих на загальний період 2015–2020 років. Загальний рівень досягнень цього компонента можна становить 52%.

Загальні рекомендації:

- Посилити комунікацію на рівні судових та правоохоронних органів, а також новостворених антикорупційних органів (НАБУ, САП, ВАСУ) з метою досягнення адекватних результатів передбачених компонентом 10.4, особливо в частині запровадження Спільної ІС між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи.
- При розробці стратегії для наступного циклу, важливо врахувати досвід впровадження Стратегії попереднього циклу. Нова стратегія повинна базуватися на вже досягнутих результатах Стратегії і Плану дій до неї на 2015-2020 років.
- При визначенні антикорупційної складової та її параметрів у Стратегії на наступний цикл важливо узгодити це з антикорупційною стратегією на відповідний період.
- Забезпечити у подальшому відповідність і узгодженість між мовними версіями Стратегії і Плану дій з метою уникнення правової невизначеності;
- Долучити до реалізації Стратегії і Плану дій до неї, у напрямі боротьби з корупцією, цільові інституції (Національну поліцію, Державне бюро розслідувань, новостворені органи (Бюро фінансових розслідувань));

Рекомендації щодо забезпечення на законодавчому рівні та на практиці належного рівня захисту прокурорів та суддів, які розглядають корупційні справи, від будь-якого тиску рекомендувати:

- Продовжити імплементувати стандарти незалежності для прокурорів і суддів, які розглядають корупційні справи;
- Створити належну систему менеджменту в органах прокуратури, які розслідують корупційні справи, яка гарантуватиме процесуальну незалежність прокурорів САП, шляхом прийняття відповідних актів на законодавчому або підзаконному рівнях;
- Посилити фінансову незалежність співробітників органів прокуратури, у т.ч. прокурорів САП, шляхом обмеження практик депреміювання;
- З метою обмеження впливу на службову діяльність працівників САП, визначити виключні випадки, за яких Керівник САП може змінювати прокурора у кримінальному провадженні щодо корупційних злочинів;

Рекомендації щодо запровадження сумісної ІС між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи:

- Внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та законів, що регулюють діяльність органів прокуратури, судової влади та правоохоронних органів, а також внесення змін до підзаконних нормативно-правових актів з метою

створення правової бази для запровадження сумісної ІС між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи.

- Внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо посилення заборон передачі кримінальних проваджень, які підслідні НАБУ (і, відповідно, САП), до інших органів досудового розслідування;
- Посилення комунікації, між НАБУ, САП, ВАСУ, а також долучити до співпраці МВС, ДБР, Генеральною прокуратурою України щодо запровадження сумісної ІС між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи з метою уникнення.
- Рекомендації щодо забезпечення інтернет-доступу до інформації щодо успішних чи невдалих випадків судового переслідування за вчинення корупційних дій рекомендувати:
- На законодавчому чи підзаконному рівнях визначити методологію обчислення показників боротьби з корупцією;
- Розробити і запровадити вимоги, які ставляться до статистики в сфері боротьби з корупцією;
- Визначити конкретні органи в судовій системі та системі кримінальної юстиції, який буде відповідальний за ведення, аналіз і обробку статистичних даних в сфері боротьби з корупції, їх публікацію;
- Запровадити єдину інформаційну систему між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи, задля полегшення збору та обробки такої статистичної інформації.

Аналітико-дослідницькі підрозділи прокуратури та суду регулярно вносять пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практики для виправлення недоліків, виявлених завдяки аналізу невдалих спроб судового переслідування корупційних дій при скоєнні окремих видів злочинів.

- Протягом наступного року активізувати роботу відповідних департаментів в Генеральній прокуратурі України, ВАСУ та НАБУ. Запровадити регулярні формат співпраці та координації, у тому числі зустрічі, аналітико-дослідницьких підрозділів прокуратури та суду на базі ВСУ з метою узагальнення пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практики для виправлення недоліків невдалих спроб судового переслідування корупційних дій при скоєнні окремих видів злочинів.

У наступній стратегії передбачити серед обов'язків ВАСУ здійснювати аналіз невдалих спроб судового переслідування корупційних дій при скоєнні окремих видів злочинів, робити щорічні звіту та на їх основі вносити пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази через ВСУ.

ДОДАТОК 1 МАТРИЦЯ ОЦІНКИ

Матриця ідентифікації методології/оцінки конкретних заходів

Комплекс оцінювання №6

Напрямок діяльності 10.4

Підвищення ефективності та результативності боротьби з корупцією шляхом розвитку цільових та спеціалізованих інституцій

Результати діяльності	Кабінетне дослідження	Звіти третіх сторін	Панельні дискусії	Інтерв'ю	Анкетування	Аналіз інформації	Інші методи	Коментарі	Рівень впровадження
– забезпечено на законодавчому рівні та на практиці належний рівень захисту прокурорів та суддів, які розглядають корупційні справи, від будь-якого тиску;	1-2	1-2	-	-	-	1-2			50%
– Сумісна ІС між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи.;	1-2	1-2	-	1-2	-	1-2	Фокус група 1-2		30%
– Забезпечено інтернет-доступ до інформації щодо успішних чи невдалих випадків судового переслідування за вчинення корупційних дій;	1-2	1-2	-	-	-	1-2	-		70%
– Аналітико-дослідницькі підрозділи прокуратури регулярно вносять пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практики для виправлення недоліків, виявлених завдяки аналізу невдалих спроб судового переслідування корупційних дій при скоєнні окремих видів злочинів;	1-2	1-2	-	1-2	-	1-2	-		50%

ДОДАТОК 2 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стамбульський план дій з боротьби проти корупції для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизської Республіки, Російської Федерації, Таджикистану та України [Електронний ресурс] // OECD. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oecd.org/countries/ukraine/43846543.pdf>
2. Указ Президента України № 367/98 від 24.04.1998 “Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367/98>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 1999 р. N 799 “Про план заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією на 1999 рік” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/799-99-п>; Постанова Кабінету Міністрів України від 3 липня 2000 р. N 1050 “Про план заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією на 2000 рік” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1050-2000-п>
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. N 179-р «Про затвердження плану заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією на 2001 рік» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/179-2001-р>
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2003 р. N 270-р «Про затвердження плану заходів щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією на 2003 рік» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/270-2003-р>
6. Указ Президента «Концепція подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності” від 11 вересня 2006 року N 742/2006 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742/2006>.
7. Указ Президента України від 21 жовтня 2011 року N 1001/2011 «Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 р. № 1240 «Про затвердження Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011-2015 роки» [Електронний ресурс]–Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1240-2011-п>
9. Коненко С. Я. Шляхи вдосконалення боротьби з корупцією в ОВС України / С. Я. Коненко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2007. - Вип. 17. - С. 185-193. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2007_17_16
10. 4 роки змін у прокуратурі України: два кроки вперед, один назад. URL: <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873335-4-roki-zmin-u-prokuraturi-ukrayini-dva-kroki-vpered,-odin-nazad> (дата звернення 17.11.2019)
11. Закон України «Про прокуратуру», 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1789-12> (дата звернення 17.11.2019)

12. Наказ ГПУ від 23 жовтня 2012 року № 100.
13. Інструкція про порядок обліку кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень. URL: <https://pp.ck.court.gov.ua/userfiles/Корупсиа.pdf> (дата звернення 17.11.2019)
14. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 265. URL – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/265–2015–%D0%BF> (дата звернення: 17.11.2019 р.).
15. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон від 14.10.2014 р. №1699–VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. №46. Ст.2047.
16. Закон України «Про відновлення довіри до судової влади». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18> (дата звернення 17.11.2019)
17. Судова реформа: як громадяни можуть зробити її успішною / [Р. Куйбіда, О. Лебедь, Р. Ліхачов, О. Трубенкова]; за заг. ред. Р. Куйбіда. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2018. – 62 с
18. Хочу розібратись у судовій реформі: що треба знати. URL: <http://sudovareforma.org/institution/hochu-rozibratysya-u-sudovij-reformi-shho-treba-znaty/>(дата звернення 17.11.2019)
19. Закон України «Про судоустрій та статус суддів». URL (дата звернення 17.11.2019)
20. Щорічна доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C_%D0%B7%D0%B0_2017_%D1%80%D1%96%D0%BA_.pdf (дата звернення 17.11.2019)
21. 10 фактів про судову реформу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2683461-10-faktiv-pro-sudovu-reformu.html> (дата звернення 17.11.2019)
22. Як зупинити корозію правосуддя. URL: <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873759-yak-zupiniti-koroziyu-pravosuddya> (дата звернення 17.11.2019)
23. Судова реформа Зеленського несе великі ризики для незалежності суддів - західні послы. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/10/17/7101959/> (дата звернення 17.11.2019)
24. Суддя-викривач Лариса Гольник в свій час відмовилась від неправомірної вигоди та повідомила про тиск на неї, щоб змусити її ухвалити рішення на користь мери міста Полтави.
25. Як врятувати антикорупційну реформу в Україні (базуючись на досвіді Румунії)? URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/StateWatch-UA.pdf> (дата звернення 17.11.2019)
26. Наказ Генерального прокурора України №149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0149900-16> (дата звернення 17.11.2019)

27. Наказ ГПУ про затвердження Положення про організацію кадрової роботи в органах прокуратури. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0113-18> (дата звернення 17.11.2019)
28. Закон України «Про прокуратуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1697-18> (дата звернення 17.11.2019)
29. Дисциплінарна відповідальність прокурорів в Україні: Резюме / О. Банчук, М. Каменєв, Є. Крапивін, Б. Малишев, В. Петраковський, М. Цапок. К.: Москаленко О. М., 2019. С. 5-6.
30. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651-17> (дата звернення 17.11.2019)
31. Прокурор: керує? Контролює? Наглядає? Розслідує: звіт за результатами дослідження «Роль процесуального керівника – прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури на досудовій стадії процесу» / Белоусов Ю., Венгер В., Орлеан А., Яворська В., Мітько В., Чупров В.; за заг. Ред. Белоусова Ю. – К. 2018. С. 49-53.
32. Звіт Ради прокурорів України про виконання завдань органів прокурорського самоврядування, стан фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=205790 (дата звернення 17.11.2019)
33. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення 17.11.2019)
34. Закон України «Про НАБУ». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1698-18> (дата звернення 17.11.2019)
35. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / [М. І. Хавронюк, О.В. Калітенко, Д.О. Калмиков та ін.]; за заг. ред. М.І. Хавронюка. – К., 2019. С. 287
36. Статистична інформація щодо застосування кримінального законодавства про протидію корупції. URL: <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20872097-3.4.-statistichna-informatsiya-schodo-zastosuvannya-kriminalnogo-zakonodavstva-pro-protidiyu-koruptsiyi> (дата звернення 17.11.2019)
37. Закон України «Про ВАКС». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2447-19> (дата звернення 17.11.2019)
38. Реформа прокуратури: что кроется за статьями президентского законопроекта? URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2019/09/2/7225031/> (дата посещения 17.11.2019).

ДОДАТОК 3 ЧАСТИНА ПЛАНУ ДІЙ

Розділ 10. підвищення рівня ефективності роботи судових та правоохоронних органів в боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції									
Вид діяльності	Термін виконання			Критерії результативності			Фінансування (Сума в грн.)		
	Кінець 2016	Кінець 2018	Кінець 2020	Заходи	Відповідальний орган / Засоби верифікації	Результати	Державний бюджет	Інші джерела	
Напрямок діяльності 10.4 Підвищення ефективності та результативності боротьби з корупцією шляхом розвитку цільових та спеціалізованих інституцій									
10.4.1	Розвиток спроможності прокуратури та судової системи з розгляду корупційних справ, у тому числі резонансних				1. Забезпечення належного функціонування спеціальних підрозділів прокуратури для розслідування корупційних справ, особливо резонансних	ГПУ, НАБУ / Прийняті рішення, підготовані контракти, описи посадових обов'язків, плани розміщення, проведені тренінги, видані практичні посібники, інструкції, надано технічне обладнання для проведення експертизи та інших цілей, встановлене апаратне та програмне забезпечення	– Забезпечено на законодавчому рівні та на практиці належний рівень захисту прокурорів та суддів, які розглядають корупційні справи, від будь-якого тиску. – Сумісна ІС між прокуратурою, судовою владою та правоохоронними органами, які розслідують або розглядають корупційні справи. – Забезпечено інтернет-доступ до інформації щодо успішних чи невдалих випадків судового переслідування за вчинення корупційних дій. – Аналітико-дослідницькі підрозділи прокуратури регулярно вносять пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практики для виправлення недоліків, виявлених завдяки аналізу невдалих спроб судового переслідування корупційних дій при скоєнні окремих видів злочинів.		
				2. Належне функціонування спеціальних колегій суддів для розгляду корупційних справ, особливо резонансних	ЄОСВ, НАБУ, РСУ, ВСУ, вищі спеціалізовані суди, апеляційні суди, районні суди, ДСУ / Прийняті рішення, підготовані контракти, описи посадових обов'язків, плани розміщення, проведені тренінги, видані практичні посібники, інструкції				
				3. Перегляд нормативно-правової бази щодо захисту прокурорів від неналежного тиску під час ведення корупційних справ	ГПУ, РСУ, НАБУ / Мініст. юст., ВРУ / Прийняті рішення, внесені зміни до нормативно-правових актів				
				4. Розробка, поширення та регулярне оновлення практичних інструкцій та тренувальних модулів для прокурорів та суддів, які розслідують або розглядають корупційні справи	ГПУ, НАБУ тренінгові центри та профільні академії / Прийняті рішення, проведені тренінги, зроблені публікації				
				5. Аналіз і публікація статистичних даних щодо винесених вироків і судового розгляду корупційних справ у Річному звіті діяльності прокуратури та судової системи	ГПУ, НАБУ / Підготовані звіти				

Оціночний звіт

щодо

Напряму діяльності 10.4 Підвищення ефективності та результативності боротьби з корупцією шляхом розвитку цільових та спеціалізованих інституцій

Національні експерти
Нестеренко Оксана
Білецький Андрій

Підписаний до друку 00.00.2020
Формат 60x84 1/8. Папір офс. №2. Офс. друк.
Умов. друк. арк. 4,19. Уч.-вид. л. 4,5.
Наклад 200 прим. Замовлення 1. Ціна вільна

Надруковано в ТОВ "Видавництво "Юстон"
01034, м. Київ, вул. О. Гончара, 36-а т: (044) 360-22-66, www.yuston.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія дк № 497 від 09.09.2015 р.